

FRA GRUNDTVIG-LITTERATUREN

Henning Høirup: Fra døden til livet.

Anmeldt af Th. Balslev.

Dr. Høirups bog bærer undertitlen: Grundtvigs tanker om liv og død, og den bringer en grundig og fængslende undersøgelse af dette centrale emne. Centralt i den grad, at forfatteren maa have befundet sig i en *embarras de richesse* af citater, naar man betænker, at i hveranden af Grundtvigs salmer er denne hovedmodsatning, liv og død, berørt. Og i grunden er det vel tilfældet med hans hele forfatterskab, kristeligt og folkeligt. Men det maa siges, at dr. Høirup har valgt sine citater med sikker haand, og man har indtryk af, at han ikke har behøvet at lede efter de mest oplysende.

Bogen indeholder en række foredrag, som dr. Høirup har holdt paa Aarhus universitet, og der er grund til at glæde sig over, at hans klare redegørelse ikke er bleven forbeholdt en mindre kreds. Den er trods temmelig rig brug af kunstord let tilgængelig for enhver, for hvem emnet betyder noget alvorligt, og den bringer adskilligt nyt stof ogsaa til den, der mente sig ret godt hjemme i Grundtvigs syn. Forelæsningerne er holdt efter opfordring fra »Kirkeskolen«, men et stød til dem er ogsaa givet ved udtalelser af andre forskere, især vel professor Hal Kochs unægtelig meget chokerende paastand, at Grundtvig i modsætning til Luther ikke helt forstod sammenhængen mellem mennesket og døden, men at han paa dette væsentlige punkt var bestemt ud fra det nittende aarhundrede. Denne paastand har givet dr. Høirup anledning til to meget fyldige og interessante kapitler.

*

Der gives først en fremstilling af Grundtvigs principale opfattelse af livet og døden. Det sande liv er aandens liv, og døden er den ødelæggende magt, der skiller sjæl og aand, skiller mennesket fra Gud og næsten. For ham er liv og død ikke blot »biologiske« forestillinger, men de to virkelige grundmagter, der er i stadig krig. Hans syn derpaa skilte sig snart fra romantikkens monistiske opfattelse og udvikledes først gennem hans mytologiske studier, som i livets kamp med dødsmagterne lod ham ane sandheden i den kristne tale om dualismen i tilværelsen, dernæst gennem Luther og ikke mindst Irenæus, der netop hævder, at det sande liv er samfund med Gud, død skilsmisse fra Gud.

I det følgende kommer forfatteren ind paa den formodede forskel paa Luthers og Grundtvigs syn paa døden og godtgør overbevisende, at de to staar ganske sammen i den sag. De er helt enige om, at døden, dybest forstaaet, er den evige skilsmisse fra Gud og næsten, og det er lige saa givet,

at den evige død er Djævelens gerning, og at det er den, Kristus har friet os fra i sin korsdød. Naar de bruger udtrykket »den bitre død«, er det da ogsaa — som regel — denne dødens skikkelse, de har for øje. Naar dr. Høirup mener, at Gr. har hentet dette udtryk fra Luther, er det dog vist en dristig slutning ud fra en oversættelse; rent bortset fra, at det vist var almindelig brugt i folkesproget, er det jo kendt i salmer og i G. T. (1 Sam. 15,32 og maaske især Sirak 41,1 — visdomslitteraturen var meget yndet læsning i oplysningstiden). I de nævnte citater tales der om den timelige død, men hvordan saa' Gr. og Luther dørpaa? Dr. Høirup har vist ret i, at for dem begge staaer døden i *enhver* skikkelse »som den uforklarlige, onde realitet, som skiller os fra Gud og fra hverandre, saa vi søger dødens overvinder«. Men han har ogsaa ret i, at »hverken L. eller Gr. altid har udtalt sig logisk modsigelsesfrit om døden«. Og ganske vist tager Gr. afstand fra det, maaske især af Luthers efterfølgere brugte, udtryk: en »salig« død, dikteret af synet paa verden som en jammerdal og af syndens magt i os, fordi han understregede det evige liv ogsaa nu og her, men han kan dog ogsaa sige: Velsignet være skal min udgangsdag! Eller: Juleleg kun nu er Dødninge-Dands! (Det første citat er ganske vist en bearbejdelse af Brorsons salme, men Gr. var jo ikke bange for at rette, hvad han ansaa for galt). Til andre tider er døden ham en gru, ogsaa til allersidst (se hans sidste digt), og salmen »At sige verden ret farvel« er vist helt igennem præget af dødsangsten og bønner om hjælp mod den. Det er ikke mærkeligt hos en saadan livselsker. Hans syn paa den legemlige død forklares bedst ved Herrens ord: frygt ikke for dem, der slaar legemet ihjel, men ikke kan dræbe sjælen, frygt snarere for den (død), der kan ødelægge baade sjæl og legeme! I troen paa Kristus kan han sige: og føler det end dødens pil, det værger sig kun med et smil. Selv om smilet kan blive lidt anstrengt, saa sejrer det dog, fordi Kristus har overvundet den død, der for evigt vilde skille os fra Gud.

Men sikkert er det, at Gr. er milelangt fra den populære gængse opfattelse, der forsøger at se paa døden som en ven, eller som Evangelisk-christelig Psalmebog skildrer den. Som det fandt sit klassiske udtryk i Prams vers: O venlige grav, i din skygge bor fred! det der citeres i Gabriellis breve. (Det er forresten værd at bemærke, at da Gabriellis vil rejse dødsangstens haab paany, gør han det ved at holde en *bodsprædiken*). Gr. vil ikke gøre den timelige død til noget blidt og naturligt, vi har en menneskelig frygt for den, som er vel grundet, den er et forvarsel, og selv om den kommer nok saa mildt og »naturligt«, ser vi bag den kun mørket, men i troen paa ham, som har sejret over den evige død, kan frygten for den timelige død overvindes. Og det er rigtigt, som Dr. H. slutter denne redegørelse, at for Gr. blev det en hertesag at forny evangeliets tale om død og opstandelse, en hovedlinje i hele hans forkyndelse og salmedigtning.

*

Der har mange gange været gjort rede for Grundtvigs tanker om forholdet mellem ord og skrift, først og fremmest af ham selv, men der trænges stadig til oplysning derom. Dr. Høirups fremstilling har bl. a. den fordel, at han ikke blot giver oplysende Grundtvig-citater, men ogsaa giver besked om andre sprogforskeres beslægtede syn. Det er et meget værdifuldt afsnit af bogen. Og ikke mindst derved, at dette emne sættes i forbindelse med Grundtvigs syn paa livet og døden, saa at det ses, at i hele dette forhold er det Aandens

gerning, der skaber livet og overvinder døden. Ogsaa i denne sag er Luther og Gr. mere i overensstemmelse, end mange tror. Grundtvigs tale om det levende ord i Aandens kraft stod og staar for mange som en fix idé, men det tør maaske haabes, at dr. Høirups klare redegørelse kan hjælpe nogen til at forstaa. (Det er forresten værd at erindre, at Martensen siger, at der er »Eet, som jeg ganske har kunnet tilegne mig, som lever i mig indtil den Dag idag, og som jeg haaber at tage med mig, naar jeg forlader denne Verden, nemlig hans Opfattelse af »Aand« og »Ord«, hans Opfattelse af Aand og Aandens Verden som *det eneste Virkelige*, medens alt Andet er mere eller mindre uvirkeligt, kun Skin og Skygge, og af Kraftens Ord, naar det levende ytrer sig, som den højeste Magt blandt Livets Magter.«).

I det sidste afsnit af bogen kommer dr. Høirup — foruden at genoptage og understrege tankerne om livet og døden som eksistentielle modsætninger — ogsaa ind paa den paastand, at Gr. i modsætning til Luther ikke havde øje for forholdet til næsten, og viser bl. a., at vi i salmerne har stærke vidnesbyrd om, at døden skiller os fra mennesker. Overfor den netop i vore dage idelig gentagne paastand om denne mangel i Gr.s menneskelighed kan der vel erindres om, at for det første stod Luther overfor en frygtelig timelig nød (bondekrigen) medens Gr. oplevede en stor fremgang for den nødstedte bondestand, og for det andet, at ingen har gjort mere end Gr. for at samle folket til en enhed med fælles sans, og at ingen mere end han har peget paa faren ved den truende mekaniske udvikling. Det kan sikkert siges, at han havde en meget stærk fællesfølelse med folket og med mennesker.

*

Det er en god bog, dr. Høirup her har givet os, oplysende for dem, der ikke har vidst synderlig besked om Grundtvigs livssyn, men ogsaa styrkende og bekræftende for dem, der i forvejen følte sig saa nogenlunde hjemme heri, ja kastende nyt lys og mere klarhed over emnet. Og hvad der ikke er det ringeste ved hans bog, den giver læseren lyst til at arbejde med for at komme til bunds i sagen, ikke blot forstandsmæssigt, men reelt, saa det uvilkaarligt bliver et personligt spørgsmaal, dette at komme »fra døden til livet«.